

wijziging door het feit, dat de patiënt verzekerd is tegen het risico van ziekteonkosten kan wel waar zijn, echter alleen zolang als de arts zich niet er mede bemoeit.

De punten één voor één te bespreken gaat beter op een algemeene vergadering, indien noodig, want het is mogelijk, dat behalve Gooi en Eemland, Apeldoorn en Friesland nog andere afdeelingen er tegen zijn. Ik voor mij zou een dergelijk contract zoo gevaarlijk vinden, omdat wij ons zouden bemoeien met zaken, die niet de onze zijn, en mijn persoonlijke meening is, dat het een begin zou zijn van de „débacle” onzer Maatschappij.

Huizen, 2 December 1917.

H. H. VAN EYK.

II.

Collega TER BALS laat mij het tegenovergestelde beweren van wat ik gezegd heb. Ik beschouw de door hem bedoelde instellingen juist *wel* als (niet goedgekeurde) ziekenfondsen, zoodat die buiten de bespreking vallen, maar bovendien als ziekenfondsen met een *zóó* hooge contributie, dat de gevaren van de gewone ziekenfondsen hier niet aanwezig zijn.

Leeuwarden, 2 December 1917.

Dr. L. DE JAGER.

DE BESTRIJDING DER TUBERCULOSE.

I.

Zou collega TEN KATE de verklaring zijner waargenomen feiten ook niet anders hebben kunnen geven? Ziedaar de vraag, die ik mij voorlegde na lezing van zijn ingezonden stukje, *Ned. Tijdschr. voor Geneesk.*, II, bldz. 1999. Met hem wil ik aannemen, dat de menschen, door hem aangehaald, van huis uit „zwak” waren. De twee hoofdoorwaarden echter, noodig ter veroorzaking van tuberculose, zijn de gelegenheid om bacillen in vrij groot aantal naar binnen te krijgen en gemis of zwakte van weerstandsvermogen om aan hun verder indringen en vermenigvuldiging weerstand te bieden. Van de omstandigheden, waaronder de patiënten, door TEN KATE genoemd, geleefd hebben, vernemen wij niets, en in hoeverre deze op het weerstandsvermogen invloed konden hebben, vermogen wij niet te beoordeelen. Gegeven den eersten eisch, dat de gelegenheid om bacillen in *vrij groot aantal* naar binnen te krijgen ook verwezenlijkt moet zijn om iemand tuberculose te bezorgen, moge TEN KATE geruststellen, dat van een ziekelijke bacillen-jacht bij een rationeele tuberculosebestrijding geen sprake zal zijn, maar dat evenmin de besmettelijkheid en wel de contagieuse besmettelijkheid uit het oog mag worden verloren, haast zou ik zeggen a fortiori niet door hen, die dan een voorbeschiktheid (beter dan erfelijkheid) aannemen. In deze korte overweging ligt de sleutel ook eener andere verklaring, dan waarop TEN KATE opmerkzaam maakte.

's-Gravenhage, 3 December 1917.

J. LANKHOUT.

II.

TEN KATE's uitspraak, dat de erfelijkheid meer invloed uitoefent dan de besmetting, is *gevaarlijk*. Dit bewijst TEN KATE zelf, waar hij zegt, dat hij daarom al te strenge maatregelen tegen de besmetting niet kan toejuichen. Heeft in TEN KATE's gevallen dan geen besmetting plaats gehad? Dit zal wel niet ontkend worden. Wordt hier met erfelijk aangeboren bedoeld? Niet waarschijnlijk; want in de genoemde gevallen is daarvoor zeker geen enkel bewijs te vinden. Geloofst TEN KATE in zijn gevallen aan een voorbeschiktheid tot het krijgen van tuberculose en gelooft hij die voorbeschiktheid erfelijk? Welke rol constitutie speelt bij de tuberculosebesmetting, ligt nog diep in het duister; de vraag heeft wetenschappelijke waarde, maar laat zeker nog geen praktische gevolgtrekkingen toe. Wel bewezen is de groote rol, die de besmetting speelt, door feiten; en juist op een gebied, waar nog zooveel onopgehelderd is, moeten wij ons aan de feiten vasthouden. Moeilijk is om, als tuberculose zich bij volwassenen openbaart, na te gaan, hoe patiënt er aan komt. Wij kennen niet het oogenblik der primaire

besmetting, en kunnen niet alle personen nagaan, met wie hij gedurende zijn leven in aanraking was (bijv. dienstboden, kinderjuffrouwen enz.). TEN KATE's voorbeeld van de moeder met 17-jarigen zoon spreekt niet alleen niet tegen besmetting in het algemeen, maar zelfs niet tegen besmetting door de moeder. Immers, tuberculose der voetbeenderen zal toch wel niet de primaire haard zijn.

Tuberculose is wel degelijk een ziekte, die bij voorkeur de minder gegoeden aantast. Zeker, de besmetting heeft ook plaats onder de meer gegoeden, maar als „ziekte” uit die besmetting zich zonder twijfel het meest bij de minder gegoeden. Daarvoor pleit de sterke sterfte van kinderen uit arme klassen aan tuberculeuse aandoeningen, die in de particuliere praktijk maar uiterst zelden gezien worden. Hierin is ook weer bewijs te vinden voor de rol, die de besmetting speelt (slechte hygiënische toestanden, samenleven in één vertrek).

Aangezien TEN KATE, op grond zijner niet bewezen en practisch niet gewichtige, erfelijkheidsmogelijkheid, de strenge bestrijding der, wel bewezen en practisch zoo'n groote rol spelende, besmettingsmogelijkheid aanvalt, meen ik deze opmerkingen te moeten maken.

's-Gravenhage, 1 December 1917.

Dr. R. P. VAN DE KASTEEL.

GENEESHEEREN EN VROEDVROUWEN.

Het spijt mij, dat in dit *bijzondere* geval de collega en de wijkverpleegster te Joure onverdiend getroffen werden, maar dit geval was voor mij slechts de aanleiding om te wijzen op een *algemeen* kwaad, dat wél bestaat en dat dergelijke gevallen mogelijk maakt. Zooals collega SLUYTER zegt, gebeurt het meer, dat kinderen geboren worden, zonder dat deskundige hulp aanwezig is. Goed, maar dit gebeuren moet tot een minimum beperkt blijven. Dat het zoo vaak gebeurt, is onze schuld. Dat er, ook al in verband met deze toestanden, veel vroedvrouwen zijn, die bij den vaak moeielijken arbeid nog een zwaren strijd om het bestaan hebben, is onze schuld. En dat zij ten slotte, verbitterd door dien strijd, soms ook ten onrechte hen beschuldigen, die zij zoo vaak tegenover zich zien, is voor mij begrijpelijk, temeer omdat zij waarschijnlijk de praktijk begonnen in de meening, dat zij naast en met den geneesheer zouden werken. En afgezien van deze standsbelangen, ik blijf bij mijn meening, dat er van onzen kant een streven moet zijn de gewone verloskunde over te laten aan de vrouwelijke verloskundigen: en omdat wij vaak te weinig tijd hebben om de verloskundige praktijk met de noodige zorg waar te nemen, en met het oog op het grootere besmettingsgevaar, en omdat de vroedvrouw meer zorg kan besteden aan zuigeling en kraamvrouw en om te voorkomen, dat de vroedvrouw tengevolge van concurrentievrees soms te lang aarzelt, bij buitengewone gevallen onze hulp in te roepen.

Zevenaar, 3 Dec. 1917.

J. G. A. HONIG.

CONTACT ZOEKEN.

Talrijke maatregelen, die wegens de tegenwoordige omstandigheden door het Landsbestuur genomen moeten worden, veroorzaken ons geneeskundigen last. Een deel moeten wij ons, als staatsburgers genoodzaakt te helpen om de machine zoo goed mogelijk te doen werken, getroosten. Doch het moet erkend, dat er veel onnoodige last gevraagd wordt, waaraan niet elk arts zich — en terecht — zoo maar wenscht te onderwerpen. Toch brengt dit voor hem onaangenaamheden met het publiek en sommige collega's mede. Mij komt het voor, dat een voorname oorzaak hiervan gelegen is in het feit, dat er van meet af geen voeling heeft bestaan tusschen het hoofdbestuur onzer Maatschappij en de betrokken Landsdepartementen. Wel heeft men hier en daar plaatselijke samenwerking gezocht. Dit wekte intusschen weer buurtijver op. De vraagstukken, waarover het gaat, zooals volksvoeding, beschikbaar stellen van bijzondere voedingsmiddelen voor zieken, melkkrantsoeneering, zijn toch inderdaad wel noodig met behulp van een centraal geneeskundig lichaam onder het oog gezien en geregeld te worden. Wat een gesukkel en ongelijkheid bestaat er toch nu reeds met het verstreken van bons voor goedkope melk. Hoe de valide bevolking gevoed moet worden